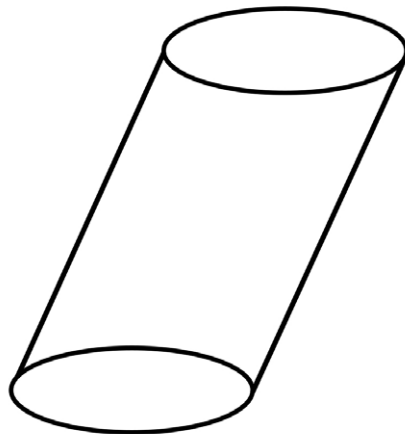

Τα παιδιά ρουφάν Αναστασία Δούκα

03 Απριλίου – 16 Μαΐου 2026

Ενώ τα έργα δεν είχαν γίνει ακόμα σκεφτόμουν τη δουλειά της Αναστασίας γενικά, ψάχνοντας ένα κοινό παρονομαστή. Μου ήρθε στο νου ένα έργο της που σχηματίζει ένα τοπίο μέσα από διαφορετικές χειρονομίες. Έχει τον τίτλο *How to hide* (2016). Της ταιριάζει. Ταιριάζει στην πρακτική της που έχει μια κατασκευαστική αμεσότητα στην οποία φωλιάζουν πολλαπλά στρώματα εννοιολογικών και συναισθηματικών

συνδέσεων που αρθρώνονται με ένα παιγνιώδη τρόπο, με ευαισθησία και χιούμορ, μέσω της υλικότητας.

Η Αναστασία λέει ότι αν κάτι το φανταστεί και ξέρει πως ακριβώς θα το φτιάξει, δε θέλει πια να το φτιάξει. Επίσης, «η ΑΔ πιστεύει πως οτιδήποτε κατασκευασμένο μπορεί να σπάσει και να ανακατασκευαστεί προκειμένου να σπάσει ξανά - ή τουλάχιστον έχει αυτή τη δυνατότητα».

Κρατώντας αυτά, κάτι άλλο που νιώθω είναι ότι μαζί με τη δυνατότητα κατασκευής και συνδυασμού υλικών και αναφορών υπάρχει στα έργα ο εγγενής αντίλογος. Έχουν μία, κρυφή ή φανερή, πτυχή με την οποία βγάζουν τη γλώσσα στον εαυτό τους. Εμπεριέχουν την σφοδρή επιθυμία να γίνουν και την ταυτόχρονη δυνατότητα αναιρέσής τους. Σαν να θέλεις κάποιον πάρα πολύ και να βλέπεις το ενδεχόμενο να ζεις τελικά χωρίς αυτόν. Σκέφτομαι επίσης τα παιδιά, που τα μεγαλώνει κανείς μέσα του και κοντά του, για να μπορέσουν να φύγουν.

Όταν η Αναστασία μου είπε τον τίτλο της έκθεσης *Τα παιδιά ρουφάν* ήξερα πολύ καλά από που προέρχεται. Έψαξα στο μείλ μου και βρήκα τη φωτογραφία με αυτό το γκράφιτι, μου την είχε στείλει στις 18 Μαρτίου του 2018 με θέμα «Περί θηλασμού». Τότε ήμασταν και οι δύο με διαφορά τριών μηνών σε αυτή την πρώτη πολύ έντονη περίοδο ανακάλυψης της μητρότητας και του αποκλειστικού θηλασμού. Μια περίοδο που εξυπηρετούσαμε κάποιον άλλο. Τα παιδιά μας ρουφούσαν κανονικά. Όταν έλαβα τη φωτογραφία φυσικά γέλασα, αλλά ήταν και σαν κάτι εσωτερικό να μεταφέρθηκε στο δρόμο, να έγινε σύνθημα. Μια πραγματικότητα που συντονίστηκε με την περίοδο που διανύαμε και ένας καθρέφτης, μια συνειδητοποίηση ότι μάλλον και εμείς ως παιδιά είχαμε περάσει από αυτή τη φάση και τώρα είμαστε στην άλλη, σε αυτήν που έλεγαν οι γονείς μας: *αν κάνεις παιδί θα καταλάβεις*.

Αυτή η φωτογραφία απεικονίζει ένα κτίριο που δεν υπάρχει πια, έχει γκρεμιστεί. Ήταν στο Νέο Κόσμο, κοντά στη Στέγη, όπου αν θυμάμαι καλά πήγαινε εκείνη την περίοδο γιατί έφτιαχνε κάποια χάρτινα γλυπτά-φωτιστικά, έργα για μια παράσταση για πολύ μικρά παιδιά.

Στην αντίστιξη ή στη μακριά συνέχεια

αυτής της βρεφικής ηλικίας έρχεται η κουπαστή, σαν στήριγμα. Κατάλαβα πάλι τη σημασία της μέσα από τους γονείς μου, όταν άρχισαν πλέον να την έχουν ανάγκη. Αυτή και άλλα τέτοια αντικείμενα-βοηθήματα που φαίνονταν σχεδόν άχρηστα πριν (ίσως τα πρόσεχα μόνο ως αρχιτεκτονικά στοιχεία, ως διακοσμητικά) τώρα τα νιώθω απαραίτητα. Η ηλικία αλλάζει την οπτική.

Οι κουπαστές είναι μετρημένες στο ενήλικο σώμα, ακολουθούν την ανατομία του χεριού.

Η κουπαστή διατρέχει όλη τη δεξιά πλευρά του χώρου.

Αναρωτιέμαι αν θα μπορούσε να τη δει κανείς και ως χρονολόγιο. Χωρίζεται σε χρώματα, σαν περιόδους ή φάσεις ζωής.

Η αρχή της έχει το μπλε σαν μελάνι και σαν καρμπόν. *Γράφει και αντιγράφει*. Σε κάποια σημεία της υπάρχει ένας κίτρινος ή το χαρτί είναι διάτρητο και φαίνεται το στρώμα που είναι από κάτω. Η αντιγραφή ως εκπαιδευτική άσκηση παρατήρησης και επανάληψης της γραφής, η αντιγραφή ως «κλέψιμο» στην εκπαιδευτική διαδικασία ή εκτός αυτής, η αντιγραφή ως μίμηση.

Όσο μεγαλώνουν τα παιδιά γίνονται πολύπλοκα και προσπαθούν να αντιληφθούν όλες τις αντιφάσεις και τις αποχρώσεις των πραγμάτων. Οι «ειδικοί» λένε, και μάλλον ισχύει, ότι δεν έχει τόση σημασία τι θα τους πεις αλλά τι σε βλέπουν να κάνεις.

Αυτά που δεν έχουν καταγραφεί αλλά υπάρχουν κάπου φυλαγμένα, παίρνουν υπόσταση μέσα από την ποίηση στο βιβλίο *The Blue Clerk* της Dionne Brand για το οποίο μου μιλάει η Αναστασία. (Άλλη μια αναφορά στο μπλε.) Η μπλε υπάλληλος, που φοράει το μπλε στο

χρώμα του μελανιού παλτό, συγκεντρώνει το ογκώδες υλικό που δεν εντάχθηκε στον καταγεγραμμένο λόγο της συγγραφέως, που δεν βρήκε τη θέση του στις δεξιές, καθαρές σελίδες με τα «ευπαρουσίαστα πράγματα, τα όμορφα πράγματα»¹. Η υπάλληλος το καταχωρεί στις αριστερές σελίδες χωρίς να ακολουθεί την τάξη και τη μεθοδολογία που επιβάλλει η αποικιοκρατία. Πρέπει να δημιουργήσει μια άλλη γλώσσα, για να υπάρξει μια ζωή πέρα από τη βαρβαρότητα². Χρησιμοποιεί τα χρώματα με παράδοξο τρόπο για να αποδώσει νέες ποιότητες, σημασίες και εικόνες. «Η μπλε υπάλληλος θα ήθελε μια μπλε γλώσσα ή μια λεμονί γλώσσα ή μια βιολετί γλώσσα.»³

Η αναφορά στη Dionne Brand αναδύθηκε με αφορμή τον κύλινδρο. Υπήρχε πάντα στα έργα της Αναστασίας το σχήμα αυτό: ως βάση, ως σκελετός, ως μέρος των γλυπτών. Ο κύλινδρος είναι ο αγωγός. Στην έκθεση παίρνει τη θέση του από τις αριστερές στις δεξιές σελίδες.

Ο κύκλος εμφανίζεται μέσα από το σχηματισμό του καπνού και στο έργο ενός άλλου καλλιτέχνη που εκτίθεται στην έκθεση. Το έργο άλλων καλλιτεχνών υπάρχει συχνά στο δικό της. Στη σειρά των γλυπτών της *Animalier* With No Taste for the Sublime* (2017) δημιουργεί χάρτινα καλούπια δημόσιων γλυπτών. Αυτή τη φορά, προσκαλεί το έργο ενός ακαδημαϊκού ζωγράφου, ένα παιδί που καπνίζει.

Έχει ενδιαφέρον ότι και στα έργα του

Γεώργιου Ιακωβίδη αποτυπώνονται διαφορετικές φάσεις ζωής, ζωγραφίζει συχνά παιδιά και ηλικιωμένους.

Η συνάντηση με το *Μικρό Βιοπαλαιστή* έγινε τυχαία. Όσο δούλευε τα έργα της έκθεσης πήγαμε στην έκθεση *Fernweh ή νοσταλγία για άγνωστους τόπους* σε επιμέλεια της Κατερίνας Χατζή με έργα της Συλλογής Ειρήνης Παναγοπούλου. Ανοιξαμε ίσως όλες τις κυλιόμενες ράγες όπου παρουσιάζονταν και φυλάσσονταν τα έργα. Προς το τέλος της έκθεσης, η Αναστασία στάθηκε στα έργα του Ιακωβίδη *Ο μικρός βιοπαλαιστής (Ο καπνιστής ή Ένα φινό είδος)* (1887) σε λάδι και στο σχέδιο με μολύβι. Ίσως πάλι κάτι εσωτερικό συντονίστηκε με κάτι εξωτερικό. Το σχέδιο ήταν πιο άμεσο και ελεύθερο από τον πίνακα. Ένα παιδί που δουλεύει, κρατάει καλάθια στα χέρια και καπνίζει σχηματίζοντας με το φύσημά του κύκλους καπνού, σα να παίζει. Συνυπάρχει η παιδικότητα, η ανεμελιά, με μια πρόωρη ενηλικίωση, με την εργασία και το κάπνισμα.

Το στοματικό στάδιο είναι το πρώτο της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης σύμφωνα με το Φρόιντ. Ο θηλασμός συνήθως συνδέεται με αυτό το στάδιο, ενώ η καθήλωση σε αυτό στην ενήλικη ζωή μπορεί να εκδηλωθεί με συνήθειες όπως το κάπνισμα. Πέρα από την ψυχανάλυση, το κάπνισμα μπορεί επίσης να ξεκινά ως μιμητική συμπεριφορά, ως προσομοίωση της ενηλικίωσης.

Πώς γίνεται η ενηλικίωση;

¹ Dionne Brand, *The Blue Clerk: Ars Poetica in 59 Versos* (Durham: Duke University Press, 2018), 6. (μετάφραση δική μου)

² Dionne Brand, «The Blue Clerk: A Reading with Dionne Brand followed by a Conversation with Saidiya Hartman», βίντεο YouTube, αναρτημένο από το Barnard Center for Research on Women, 30 Οκτωβρίου 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=Mt-vRZgrCOW>

³ Brand, *The Blue Clerk*, 79. (μετάφραση δική μου)

Το συρτάρι των επαγγελματικών μηχανών εσπρέσο όπου απορρίπτεται ο χρησιμοποιημένος καφές περιέχει έναν κύλινδρο. Βλέποντας τον σχεδόν ακούς τον ήχο του κλείστρου που χτυπάει πάνω του για να αδειάσει, συνεχόμενα, βλέπεις τη σειρά των ανθρώπων που περιμένουν να πάρουν καφέ και τον εργαζόμενο που φτιάχνει τον ένα καφέ μετά τον άλλο. Ο καφές μπορεί να είναι για τους ενήλικες ότι είναι το μητρικό γάλα για τα μωρά. Αυτός που φτιάχνει τον καφέ και επαναλαμβάνει την κίνηση είναι σαν εργάτης σε εργοστάσιο.

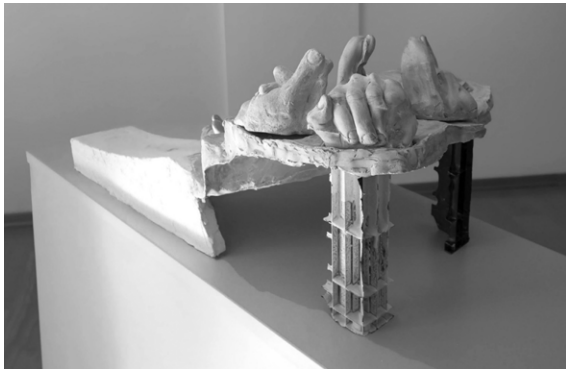
Τα διαθέσιμα μέσα καθορίζουν την παραγωγή του έργου. Τα περισσότερα έργα είναι από χαρτί. Παρόλο που συνήθως συνδέεται με την ευθραυστότητα είναι πολύ ανθεκτικό.

Σ' έναν άλλο κλάδο, στην υποδηματοποιεία, χρησιμοποιείται ένα μηχανήμα που λέγεται *channel closer*. Κλείνει τις τρύπες από τις ραφές στη σόλα των παπουτσιών. Η Αναστασία έκανε το χαρτινο καλούπι αυτού του μηχανήματος,

που είχε αντικατασταθεί από τον πιο εξελιγμένο διάδοχό του, όταν ήταν *resident* στο εργαστήριο της John Lobb & Co. Το αντίθετο και συμπληρωματικό του, το καλούπι του *Channel opener* (2016), είναι στην *Fondation d'Enterprise Hermès*. Ανάμεσά τους υπάρχει μια ροή, ένα κανάλι. Μια σύνδεση μέσα από την οποία αποκτά καθένα το νόημά του. Μου φέρνει στο νου το έργο της *Turn-over* (2022), μια μόνιμη γραφή πάνω στην γέφυρα που ενώνει τις δύο όχθες του ποταμού Κηφισού. Κι ένα σχέδιό της που λέγεται *The drift* (2013). Έχει την ερώτηση: «ως παιδί τι ήθελες να γίνεις όταν μεγαλώσεις;» Απαντά η ίδια και δύο φίλοι της. Δεξιά και αριστερά βρίσκεται η ακτή, στη μέση το ποτάμι. Η εργασία ως φαντασίωση ενηλικίωσης και αναδρομή στην παιδική ηλικία.

επιμελητικό κείμενο
Γαλήνη Νώτη

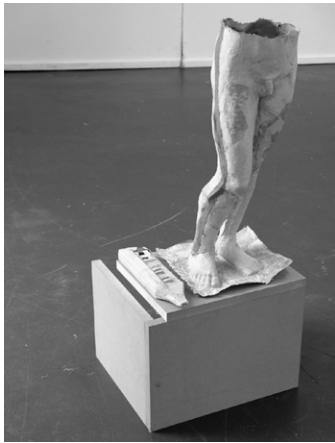
Η Αναστασία Δούκα ευχαριστεί τις/τους:
Ελένη και Χάρη Δούκα, Γιάννη Κολοβό,
Ειρήνη Παναγοπούλου, Σοφία Σιμάκη,
Κατερίνα Χατζή

How to hide, 2016, γύψινα εκμαγεία, πλαστικό, φωτογραφία: Χάρης Κουρκούλης

Animalier (Αθηνά Μεσολωρά, Μιχάλης Τόμπρος, 1954), 2015, χάρτινο καλούπι, οδοντιατρικό κέρι, φωτογραφία: Αναστασία Δούκα

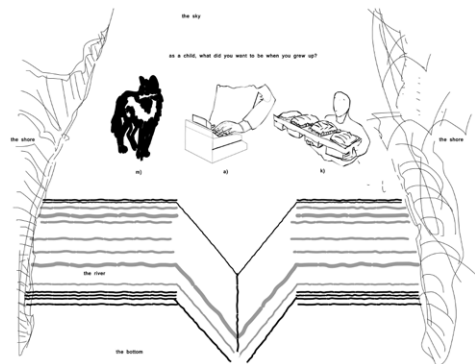
Μελόντικα μαραθωνοδρόμου (Νίκος Περαντινός, "Μνήμη Σπύρου Λούη", 1989), 2017, χάρτινο καλούπι, μελόντικα Hohner, φωτογραφία Χρήστος Χρυσόπουλος

Channel opener, Channel closer, 2016, χάρτινα καλούπια, φωτογραφία: Tadzio

Turnover, 2022, ξύλο, κείμενο σε πεζογέφυρα του Κηφισού, φωτογραφία: Αναστασία Δούκα

The drift, 2013, ψηφιακό σχέδιο